

TNO-rapport
PG/VGZ/2001.007

Notitie EBB monitor arbeidsgehandicapten

Verkenning beleidsvragen ten behoeve van de analyse

TNO Preventie en Gezondheid

Nederlandse Organisatie
voor toegepast-
natuurwetenschappelijk
onderzoek

TNO-rapport
PG/VGZ/2001.007

Notitie EBB monitor arbeidsgehandicapten

Verkenning beleidsvragen ten behoeve van de analyse

TNO Preventie en Gezondheid

Volksgezondheid
Gortergebouw: Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

Telefoon 071 518 18 18
Fax 071 518 19 20

Datum

januari 2001

Auteurs

W.T.M. Ooijendijk
J. Besseling*

Het kwaliteitssysteem van
TNO Preventie en Gezondheid
voldoet aan ISO 9001.

* TNO Arbeid in Hoofddorp

Alle rechten voorbehouden.
Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, foto-
kopie, microfilm of op welke andere
wijze dan ook, zonder voorafgaande
toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd
uitgebracht, wordt voor de rechten en
verplichtingen van opdrachtgever en
opdrachtnemer verwezen naar de
Algemene Voorwaarden voor onder-
zoeksopdrachten aan TNO, dan wel
de betreffende terzake tussen de
partijen gesloten overeenkomst.
Het ter inzage geven van het
TNO-rapport aan direct belang-
hebbenden is toegestaan.

© 2001 TNO

TNO Preventie en Gezondheid draagt bij aan het
bevorderen van de kwaliteit van leven en de toename
van het aantal gezonde levensjaren van de mens. Het
onderzoek en advieswerk richten zich op verbetering
van de gezondheid en de gezondheidszorg in alle
levensfasen.

Nederlandse Organisatie voor toegepast-
natuurwetenschappelijk onderzoek TNO

Auteur

W.T.M. Ooijendijk

Projectnummer

011.41024/01.01

Inhoud

Inhoud	3
1 Inleiding	4
2 Achtergrond	5
3 Resultaten interviews.....	7
3.1 Definiëring arbeidsgehandicapten.....	7
3.2 Profiel arbeidsgehandicapten.....	7
3.3 Bemiddelbaarheid.....	8
3.4 Reïntegratie	8
3.5 Monitoren arbeidsgehandicaptenbeleid.....	9
3.6 Actualiteit.....	9
3.7 Stroomlijning diverse gegevensbronnen	9
3.8 Koppeling diverse gegevensbronnen.....	10
3.9 Langdurige klachten.....	10
3.10 Motivatie	10
3.11 Aanpassing van het werk.....	10
3.12 Scholing.....	11
4 Conclusies interviews	12
Bijlage A In de CBS-SZW-TNO overeenkomst genoemde variabelen in de EBB	14

1 Inleiding

Op verzoek van het ministerie van SZW heeft TNO een korte verkenning gehouden bij het ministerie van SZW over de vragen die vanuit een analyse van de EBB zouden kunnen worden beantwoord en die beleidsmatig prioriteit verdienen. Met dat doel zijn vijf interviews gehouden met beleidmedewerkers op SZW die betrokken zijn bij de problematiek van de arbeidsgehandicapten en de reïntegratie van arbeidsgehandicapten.

In deze notitie wordt verslag gedaan van deze interviews en wordt aangegeven welke zaken vanuit SZW als meest belangrijk worden gezien.

2 Achtergrond

TNO heeft in overleg met het ministerie van SZW en het CBS in de afgelopen jaren de mogelijkheden verkend voor de realisatie van een monitor arbeidsgehandicapten gekoppeld aan de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS. Gekozen is voor de EBB onder meer vanwege het voordeel van de grote steekproefomvang, zodat de verschillende doelgroepen die in de sociale zekerheid van belang zijn in beeld gebracht kunnen worden, en de specifieke gerichtheid van de EBB op de arbeidssituatie.

De verkenning heeft in 1999 uitgemond in een door het CBS, in opdracht van SZW en TNO, uitgevoerde studie naar de mogelijkheden om in de EBB enkele vragen op te nemen over arbeidsgehandicapten. De uitkomsten van deze studie waren positief. Vanaf 1 april 2000 is een (vooralsnog beperkte) vragenmodule arbeidsgehandicapten in de EBB opgenomen (bijlage 1). Een overzicht van de overige variabelen die in het microdatabestand van de EBB zijn opgenomen wordt in bijlage 2 weergegeven, waarbij dient te worden opgemerkt dat in de EBB ook nog variabelen zoals ziekteverzuim e.d. zijn opgenomen. Bezien zal worden of en hoe ook dergelijke variabelen in de analyse kunnen worden betrokken.

De steekproef van de EBB bedraagt vanaf 2000 op jaarbasis circa 90.000 personen die in een eerste peiling via een face-to-face situatie worden ondervraagd en vervolgens nog vier maal via een kort telefonisch interview worden benaderd (in totaal jaarlijks circa 140.000 telefonische herbenaderingen). De systematiek is daarbij die van een roterend panel, waarbij elk kwartaal dat deel van de steekproef dat voor een vijfde maal is benaderd wordt vervangen door een nieuwe steekproef. De EBB is gericht op personen in de leeftijd van 15 – 74 jaar en is exclusief bevolking in inrichtingen en tehuizen.

Bij het ontwikkelen van de monitor zijn de volgende vragen geformuleerd die vanuit de EBB moeten kunnen worden beantwoord:

- In welke mate worden mensen met een langdurige ziekte of handicap belemmerd in het uitoefenen of vinden van werk?
- Wat is de arbeidssituatie van mensen met een ernstige ziekte, aandoening of handicap?
- Welke verschillen doen zich voor naar aard van de ziekte, aandoening of handicap?

Het doel van de interviews met de beleidsmedewerkers van het ministerie van SZW is:

1. De bovengenoemde algemene vragen aan te scherpen en zonodig toe te spitsen op het huidige beleid;
2. Een eerste aanzet te geven voor de operationalisering van de vragen: over welke gegevens dient te kunnen worden beschikt om antwoord op de vragen te kunnen geven;
3. Welke achtergrondkenmerken zijn relevant in verband met het onderscheiden van doelgroepen;
4. Systematisch nagaan welke van die vragen vanuit een analyse van de EBB gegevens kunnen worden beantwoord en welke aanvullingen in de EBB op termijn eventueel wenselijk zijn.

De antwoorden op deze vragen worden verwerkt in het door het CBS en TNO op te stellen analyseplan en de te ontwikkelen tabellenset en publicatie.

3 Resultaten interviews

Bij een beschrijving van de resultaten zal niet per interview op de resultaten worden ingegaan, maar zullen de onderwerpen worden belicht die vanuit de diverse gesprekspartners naar voren werden gebracht. In z'n algemeenheid werden door de geïnterviewden geen tegengestelde voorkeuren uitgesproken. Wel werden verschillende accenten naar voren gebracht. Door de onderzoekers is getracht de uitgesproken voorkeuren en prioriteiten zodanig te rangschikken dat optimaal aan de uitgesproken wensen wordt tegemoet gekomen.

3.1 Definiëring arbeidsgehandicapten

Als eerste algemeen aandachtspunt komt naar voren dat vanuit de EBB de arbeidsgehandicapte zo scherp mogelijk in beeld moet worden gebracht.

Daarbij spelen diverse overwegingen een rol:

1. Enerzijds geldt dat als de definiëring te breed is en zou leiden tot zeer grote aantallen, dan wordt de groep beleidsmatig moeilijk hanteerbaar en daardoor van reïntegratie oogpunt minder interessant. Het reïntegratiebeleid is gebaat bij een zo helder mogelijke identificatie en afbakening van de arbeidsgehandicapten. Binnen de groep als geheel is het identificeren van relevante subgroepen van belang.
Anderzijds kan het vanuit een arbo-benadering wel relevant zijn om de doelgroep breed te kunnen identificeren.
2. Indien de cijfers van de EBB en andere bronnen sterk van elkaar afwijken zonder dat duidelijk kan worden gemaakt waar die verschillen uit voortkomen, dan worden daarmee de cijfers ongeloofwaardig. Surveys en registraties kunnen qua resultaten van elkaar afwijken. Met name het volgen van ontwikkelingen in de tijd (monitoren) wordt als de belangrijkste meerwaarde van de EBB monitor gezien.
3. Ontwikkeling in de aantallen arbeidsgehandicapten in de EBB dienen de feitelijke ontwikkelingen in de maatschappij zo goed mogelijk te weerspiegelen en bij voorkeur kunnen worden gerelateerd aan het reïntegratiebeleid.

3.2 Profiel arbeidsgehandicapten

Direct volgend op het algemeen in kaart brengen van het aantal arbeidsgehandicapten wordt het als relevant gezien een goed gedifferentieerd beeld te schetsen van de arbeidsgehandicapten.

Achtergrond kenmerken die daarbij uitdrukkelijk worden genoemd zijn (in alfabetische volgorde):

- aard arbeidsrelatie (werknemer, werkgever, wajong)
- bedrijf*
- bedrijfsomvang*
- beroep*

- burgerlijke staat*
- etniciteit*
- geslacht*
- gewerkte uren*
- leeftijd*
- maatschappelijke positie*
- onderwijs*
- positie in huishouden*
- positie in werkring*
- stedelijkheidsgraad*

De met een * aangeduide kenmerken worden in annex 3 van het CBS SZW TNO contract genoemd. Hetgeen betekent dat de lijst genoemde achtergrondkenmerken praktisch geheel overeenstemt met de door het CBS genoemde variabelen.

Hiervan zijn met name die achtergrondkenmerken van belang die niet in de registraties zijn opgenomen, zoals etniciteit en opleiding. Met name etniciteit vormt momenteel een belangrijk aandachtspunt in verband met het hoge percentage allochtonen met een uitkering.

3.3 Bemiddelbaarheid

Het onderwerp bemiddelbaarheid wordt in de interviews unaniem als belangrijk naar voren gebracht.

Om daar inzicht in te krijgen wordt door de geïnterviewden nog een aantal andere variabelen genoemd die in de EBB zijn opgenomen en die interessant zijn in verband met de bemiddelbaarheid. Hierbij worden met name de volgende variabelen genoemd:

- beschikbaarheid
- mobiliteit
- redenen wel/niet werken
- werkzoeken
- ziekteverzuim
- zoekactiviteiten

3.4 Reïntegratie

Belangrijk doel van de belangstelling van het ministerie van SZW voor arbeidsgehandicapten vormt de reïntegratie. Momenteel worden intensieve inspanningen geleverd om het reïntegratiebeleid te verbeteren. Het meest expliciet komt dit in beeld in de Wet REA en allerlei specifieke maatregelen en subsidies.

Bij voorkeur zou men inzicht willen hebben in de resultaten van die inspanningen. Kunnen de cijfers van de EBB een rol spelen bij de evaluatie van het reïntegratiebeleid? Of zijn de cijfers zo

globaal dat niet op basis van de EBB conclusies kunnen worden getrokken over het succes of falen van de maatregelen?

Een tweede vraag die op dit terrein van belang is, is de vraag naar de doelgroep waarbij in principe de beste kansen liggen voor een succesvolle reïntegratie. Met andere woorden, wat zijn de beste doelgroepen voor de reïntegratie inspanningen. Meer in het algemeen zou het ministerie ook inzicht willen hebben welk deel van de arbeidsgehandicapten reïntegreerbaar is. Is dat 10% of meer of minder. Op basis van dergelijke cijfers kunnen ook voor de uitvoeringsorganisaties heldere en realistische doelen worden gesteld. Men heeft nu de indruk dat er mogelijk te ambitieuze doelen worden gesteld.

3.5 Monitoren arbeidsgehandicaptenbeleid

Speciaal wordt de wens naar voren gebracht om aandacht te besteden aan de mogelijkheden om de gevolgen van speciale beleidswijzigingen te kunnen monitoren. Daarbij kan gedacht worden aan de introductie van de arbeidsconvenanten, in casu de EBB als 0-meting en monitor voor de afspraken met sociale partners om WAO en ziekteverzuim terug te dringen gericht op speciale risicofactoren.

Ook kan worden gedacht aan de EBB als monitor in verband met veranderingen in het zoekgedrag bijvoorbeeld bij introductie van het 'poortwachtersmodel'.

3.6 Actualiteit

Voor het beleid is het van belang om over zo actueel mogelijke gegevens te kunnen beschikken. Registraties lijken nog wel eens twee jaar of langer achter te lopen. Voor het beleid heeft dit als consequentie dat men achter de feiten aanholt.

Vraag is of de EBB als het eenmaal draait middels kwartaalcijfers actuele informatie kan verschaffen waarmee een veel directere link kan worden gelegd naar beleidsinterventies.

In ieder geval is het van belang om zo snel mogelijk na het beschikbaar zijn van de data over de resultaten te kunnen beschikken.

3.7 Stroomlijning diverse gegevensbronnen

Een van de problemen bij het vergelijken van diverse bronnen vormt de verschillende coderingen die worden gehanteerd en die niet vergelijkbaar zijn. Registraties hanteren andere rubrieken dan de surveys bijvoorbeeld ten aanzien van de codering van bedrijfssectoren. Zijn er mogelijkheden op de gegevens op termijn beter vergelijkbaar te maken?

Dit kan mede van belang zijn als er per bedrijfssector convenanten worden afgesloten. Als vanuit diverse bronnen verschillende indelingen worden gehanteerd is dat lastig.

3.8 Koppeling diverse gegevensbronnen

Vanuit SZW wordt belang gehecht aan het exploreren van de mogelijkheden om de EBB te zijner tijd te kunnen koppelen aan zowel registraties als aan ander survey onderzoek.

Bij registraties wordt gedacht aan WAO registratie, waarvoor al diverse initiatieven zijn genomen. Bij de koppeling aan andere surveys met name aan het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) van het CBS, met name omdat daarin meer gedetailleerde informatie is opgenomen over langdurige aandoeningen, beperkingen en handicaps.

3.9 Langdurige klachten

Hoewel specifiek beleid op het terrein van chronisch zieken meer relevant is voor het ministerie van VWS, bestaat ook binnen SZW belangstelling voor differentiatie naar soort aandoening. De vraag is in z'n algemeenheid of de aard van de aandoening invloed heeft op het gedrag van mensen om te (willen) reïntegreren.

Inzicht in de samenhang tussen langdurige aandoeningen en arbeidsparticipatie is onder meer van belang in het kader van de preventie van uitval uit het arbeidsproces. Dit past eveneens in de benadering vanuit de arbeidsomstandigheden monitor.

Een van de actuele vragen vormt het grote aantal mensen waarbij psychische aandoeningen reden zijn voor uitval uit het werk. Binnen het ministerie beraadt men zich op maatregelen die de reïntegratie van juist deze groep kan bevorderen. De indruk bestaat dat het juist voor deze groep mensen moeilijk is terug te keren in hun 'oude' werkkring. Ook bezien vanuit de instrumenten die momenteel worden ontwikkeld ter preventie van psychische klachten (burn out training, stress training e.d.) is het interessant om na te gaan voor welke groep in potentie een actief beleid moet worden ontwikkeld.

3.10 Motivatie

De vraag is of in de EBB voldoende houvast te vinden is om uitspraken te kunnen doen over de gemotiveerdheid van mensen om ander of aangepast werk te zoeken. Er is wel een vraag opgenomen of men ander werk wenst / zoekt. De vraag is of er nog op andere wijze invulling kan worden gegeven aan de motivatie van mensen.

3.11 Aanpassing van het werk

In de module arbeidsgehandicapten is nu een globale vraag opgenomen over aanpassingen. Naar voren wordt gebracht dat de aanpassingen die nu worden genoemd niet uitputtend zijn. De redenen daarvoor zijn echter bekend (het moet gevraagd kunnen worden en een betrouwbaar antwoord opleveren). Echter een maatregel zou kunnen worden toegevoegd, namelijk een tegemoetkoming in de kosten voor het woon/werkverkeer (vervoersvoorziening). Aangenomen mag

worden dat geïnterviewden wel op de hoogte daarmee zijn.

Een andere interessante vraag is of en in welke mate aanpassingen in het werk worden gerealiseerd zonder dat dit via registraties zichtbaar wordt. Dit wint in de toekomst wellicht nog aan belang indien de werkgevers meer verantwoordelijkheid krijgen te dragen voor reïntegratie inspanningen. De mogelijkheid bestaat dat tal van aanpassingen niet meer via de officiële kanalen zullen worden gerealiseerd, maar zonder de 'bureaucratische rompslomp' door de werkgevers zelf. Als dat gebeurt zouden registraties leiden tot grote onderschattingen van de reïntegratie-inspanningen van de werkgevers

3.12 Scholing

Voor SZW zou het ook interessant zijn inzicht te krijgen in het aantal arbeidsgehandicapten dat via scholing de stap zet naar ander werk. Daarbij is ook een vraag of de huidige scholingstrajecten in voldoende mate tegemoet komen aan de wensen van de arbeidsgehandicapten. De vraag is of de EBB zich op termijn ook zou kunnen lenen om vragen op te nemen over de tevredenheid met de scholing en andere terreinen zoals bijvoorbeeld de tevredenheid met de arbeidsbemiddeling.

4 Conclusies interviews

Bij het ministerie van SZW leeft een groot aantal vragen waarop via een analyse van de EBB inzicht in kan worden verkregen.

Als 1^e hoofddoel **EBB monitor arbeidsgehandicapten** wordt unaniem gezien het in kaart brengen van het aantal arbeidsgehandicapten en de ontwikkeling daarvan in de tijd.

- **Monitoren aantal arbeidsgehandicapten**
Hoeveel mensen met een langdurige ziekte, aandoening of handicap worden belemmerd in het uitoefenen of het vinden van werk?
Hoe ontwikkelt dit aantal zich in de tijd?

Bij dit 1^e hoofddoel wordt echter een aantal duidelijke randvoorwaarden geformuleerd:

- a. De groep arbeidsgehandicapten moet helder gedefinieerd en afgebakend kunnen worden. Ten behoeve van de reïntegratie dient de definiëring zo smal mogelijk te zijn, zodat gericht beleid mogelijk is. Ten behoeve van het arbo-beleid is een bredere definiëring gewenst.
- b. Duidelijk moet kunnen worden gemaakt waaruit eventuele verschillen tussen de cijfers van de EBB en andere bronnen voortkomen.
- c. Ontwikkeling in de aantallen arbeidsgehandicapten in de EBB dienen de feitelijke ontwikkelingen in de maatschappij zo goed mogelijk te weerspiegelen en bij voorkeur kunnen worden gerelateerd aan het reïntegratiebeleid.
- d. Een nadere differentiatie van de groep is relevant. De in de notitie genoemde achtergrond kenmerken lijken adequaat om een gedifferentieerd profiel op te kunnen stellen. Dit profiel dient gerelateerd te worden aan dergelijke informatie vanuit de open bevolking. Naast de achtergrond kenmerken zijn ook de gegevens per langdurige aandoening van belang omdat verwacht mag worden dat de reïntegratie ook daardoor wordt bepaald.

Subvragen die bij het hoofddoel eveneens een rol spelen zijn:

- **Doen zich ten aanzien van de arbeidsparticipatie verschillen voor naar te onderscheiden doelgroep (leeftijd, opleiding, geslacht, etniciteit e.d.)?**
- **Doen zich ten aanzien van de arbeidsparticipatie verschillen voor naar aard van de ziekte, aandoening of handicap?**

De 2^e hoofdvraag die uit de interviews naar voren komt betreft de vraag over de reïntegratie:

- **Wat is de doelgroep voor het reïntegratiebeleid en welke mensen zijn bemiddelbaar?**

Variabelen die hierbij een rol spelen zijn bijvoorbeeld variabelen als: werk willen, werk zoeken, bemiddeling zoeken. In overleg met het CBS dient te worden onderzocht welke mogelijkheden de EBB nu reeds biedt om dergelijke vragen te kunnen beantwoorden.

De derde vraag die vanuit de arbeidsgehandicapten module globaal kan worden beantwoord is de vraag naar de aanpassingen die op het werk worden gerealiseerd.

- **Welke maatregelen worden naar de mening van de geïnterviewden getroffen in verband met de preventie van mogelijke uitval uit het werk en/of reïntegratie?
Hoe ontwikkelt dit zich in de tijd?**

Andere zaken die vanuit de interviews naar voren worden gebracht zijn:

- **Levering van actuele gegevens.**
- **Stroomlijning diverse gegevensbronnen en de mogelijkheden voor koppeling met registraties en andere surveys.**
- **0-meting en monitor arbeidsconvenanten.**
- **Monitor 'poortwachtersmodel'.**

Over het geheel genomen worden de gegevens van de EBB met grote interesse afgewacht. Een afstemming op en onderbouwing van het beleid is echter een uitdrukkelijke wens. Een continuering van het overleg met de beleidsafdelingen van SZW wordt op prijs gesteld.

Bijlage A In de CBS-SZW-TNO overeenkomt genoemde variabelen in de EBB

Arbeidsgehandicapten items

1. Afhankelijk van eerdere antwoorden:

U heeft aangegeven arbeidsongeschikt te zijn. Houdt dit verband met een langdurige aandoening, ziekte of handicap?

Heeft u last van één of meer langdurige ziekten, aandoeningen of handicaps?

2. Ik noem een aantal ziekten en aandoeningen. Wilt u telkens zeggen of u last heeft van een of meer van deze ziekten of aandoeningen?

Rug- of gewrichtsklachten

Migraine of ernstige hoofdpijn

Hart- of vaatziekten

Bronchitis, astma of CARA

Maag- of darmstoornissen

Suikerziekte

Ernstige huidziekten

Psychische klachten

Gehoorproblemen

Nog anders, namelijk

3. Wordt u hierdoor belemmerd bij het uitvoeren van uw werk? (sterk, licht, niet)
4. Denkt u door uw gezondheid belemmerd te worden bij het verkrijgen van werk? (ja, nee)
5. Zijn er in verband met uw gezondheid de afgelopen 12 maanden aanpassingen verricht in uw werkplek? of
6. Zijn er volgens u aanpassingen nodig in verband met uw gezondheid?
7. Is de ziekte of aandoening veroorzaakt of verergerd door uw werk?
8. In welke werkkring?

Achtergrondkenmerken

Huishoudnummer
Weging
Geslacht
Etniciteit
Leeftijd
Burgerlijke staat
Positie in huishouden
Onderwijs
Maatschappelijke positie
Positie in werkring
Gewerkte uren
Beroep (SBC 1992)
Bedrijf (SBI 1993)
Bedrijfsomvang
Stedelijkheidsgraad